

Αποθήκη II

Πολιτικός μεσσιανισμός. Της Σώτης Τριανταφύλλου

Διαβάζοντας το "Οι εσωτερικοί εχθροί της δημοκρατίας" του Τζ. Τοντόροφ

12.4.2012 | 08:35

ΣΧΟΛΙΑ 9

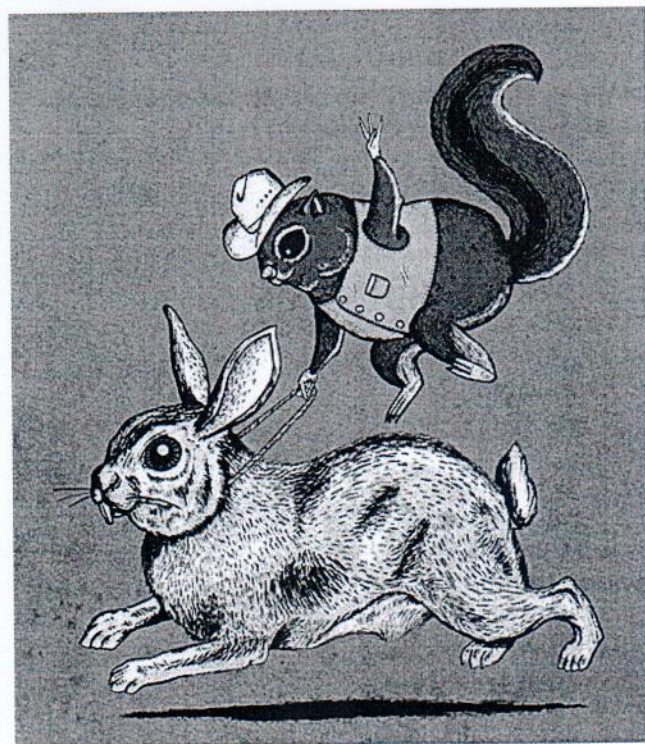
Από το bookpress.gr

Ο μεσσιανισμός, θεμελιώδες χαρακτηριστικό των περισσοτέρων θρησκειών, εμφανίζεται στην πολιτική με τη μορφή προσωποπαγών καθεστώτων, «εκπολιτιστικών» εκστρατειών και επαναστάσεων, καθώς και ιδεολογιών που τις εμπνέουν.[1] Πρόκειται για μια μεταφορά των θρησκευτικών σταθερών –σωτηρία, λύτρωση, επέκεινα- στην πολιτική ζωή· κι απ' ό,τι φαίνεται στην πορεία της Ιστορίας, η απόρριψη της παραδοσιακής θρησκευτικότητας, του θείστου μεσσιανισμού, καθιστά τον άνθρωπο πιο ευάλωτο στον πολιτικό μεσσιανισμό.

Από το τέλος του 18ου αιώνα, όταν η εκκλησιαστική εξουσία αρχίζει να υποχωρεί –ιδιαίτερα στη Γαλλία- το πεπρωμένο των ατόμων (η ηθική) έρχεται σε δεύτερη μοίρα ενώ κερδίζει έδαφος το πεπρωμένο των κοινωνιών (η πολιτική). Την εξέλιξη αυτή παρατηρούμε στον Ρουσσώ και στον Μοντεσκιέ: ο πρώτος περιγράφει την ανάγκη της αυτονομίας του ατόμου, ονειρεύεται την πλήρη αυτάρκειά του και συγχρόνως επιμένει στην κυριαρχία του «λαού». Ο δεύτερος ενδιαφέρεται περισσότερο για τα πολιτικά καθεστώτα και τη νομοθεσία· για το παλιό πρόβλημα «πού οδεύει ο πολιτισμός». Λίγα χρόνια πριν από τη Γαλλική Επανάσταση, ο Κοντορσέ, σχολιάζοντας το έργο του Μοντεσκιέ, ειδικά το πρόβλημα της κατάλληλης νομοθεσίας για κάθε χώρα, επικρίνει τον πλουραλισμό του, ή μάλλον την «πολυπολιτισμικότητά» του (που διατυπώνεται ιδιαίτερα τα «Περσικά γράμματα»). Αν, χάρη στην επιστήμη και στη λογική, μπορέσαμε να θεσπίσουμε καλούς νόμους, γιατί να μην τους μεταδώσουμε σε όλους τους λαούς; αναρωτιέται ο Κοντορσέ εκφράζοντας τόσο την οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και τον πειρασμό του μεσσιανισμού. Ο Κοντορσέ εμφορείται από κοινωνική αισιοδοξία: πιστεύει ότι, αν προσπαθήσουμε αρκετά, θα

ξεριζώσουμε το Κακό, η πρόοδος θα συνεχιστεί επ' άπειρον και οι άνθρωποι θα γίνουν ευτυχισμένοι.

Η πίστη στη συνεχή πρόοδο αποτελεί μια μεταφορά στο κοινωνικό επίπεδο της ικανότητας για ατομική τελείωση που πρεσβεύουν οι πατέρες της Εκκλησίας. Επιβάλλεται η ιδέα ότι η ανθρώπινη βούληση, η συλλογική ανθρώπινη βούληση, μπορεί να κάνει το Καλό να επικρατήσει, εξασφαλίζοντας τη σωτηρία όλων. Αυτό το ευτυχές γεγονός δεν θα συμβεί στον Ουρανό, μετά τον θάνατό μας, αλλά εδώ και τώρα ή, έστω, στο προβλεπόμενο μέλλον, το «μέλλον των παιδιών μας». Έτσι, ο βολонταρισμός συναντά τις θρησκευτικές αιρέσεις του παρελθόντος, τον χιλιασμό για παράδειγμα, που υπόσχονται τη ριζική μεταμόρφωση του κόσμου –μόνο που τώρα η φύση αυτών των στόχων είναι κοσμική. Αν υπάρχει μεσσία, είναι μια συλλογικότητα, ο «λαός» - η αφαίρεση αυτή επιτρέπει σε ορισμένα άτομα να εμφανίζονται ως ενσάρκωσή του. Η απάρνηση του υπερφυσικού ιερού ευνοεί λοιπόν τις καινούργιες ελπίδες: οι άνθρωποι φαντάζονται ότι ο κόσμος μπορεί να αλλάξει σύμφωνα με τις επιθυμίες τους, και η θέλησή τους να δράσουν ενισχύεται. Στο εξής, όλα επιτρέπονται κι όλα είναι δυνατά. Οι επαναστάτες πιστεύουν ότι τίποτα δεν πρέπει να εμποδίζει την αέναη εξέλιξη της ανθρωπότητας, τη δημιουργία μιας καινούργιας κοινωνίας κι ενός καινούργιου ανθρώπου. Οι «παλιοί» άνθρωποι θεωρούνται μια άμορφη ύλη που με τη συλλογική βούληση και με «καλούς νόμους» μπορούν να γίνουν ενάρετοι κι ευτυχισμένοι. Όμως ποιοι νόμοι είναι «καλοί» και ποιοι είναι «κακοί»; Επίσης, πώς θα επιβληθούν; Υπονοείται ότι η χρήση βίας δεν μπορεί να διακοπεί: την Επανάσταση θα διαδεχθεί, «μοιραία», η Τρομοκρατία. Αντίθετα απ' ό,τι πιστεύει η διεθνής Αριστερά, η «τρομοκρατία» δεν απορρέει ούτε από απρόβλεπτες συνθήκες, ούτε από «λάθη» απορρέει από την ίδια τη δομή του σχεδίου. Ενώ γίνεται λόγος για το ιδεώδες της ισότητας και της ελευθερίας, αυτό που αποκαλούμε εδώ (για να ξαναθυμίσουμε τη θρησκευτική του προέλευση) πολιτικό μεσσιανισμό –μεσσιανισμό χωρίς μεσσία- έχει ένα δικό του σκοπό (να δημιουργήσει τον παράδεισο στη γη), όπως και ειδικά μέσα για να τον επιτύχει (Επανάσταση και Τρομοκρατία). Το ηθικό πρόβλημα που ανακύπτει ακυρώνει τον στόχο: ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα – ο σκοπός καθορίζεται από τα μέσα, είναι τα μέσα. Και αντιστρόφως, τα μέσα είναι ο σκοπός.

Στην αναζήτηση μιας παροδικής σωτηρίας, αυτό το δόγμα δεν παραχωρεί θέση στον Θεό υπό την εκκλησιαστική έννοια. Διατηρεί όμως τα χαρακτηριστικά της παλιάς θρησκείας: την τυφλή πίστη (την «τυφλή συμμόρφωση», τον μηχανισμό των ενοχών, τον εξοστρακισμό), τον ζήλο

στις πράξεις που την υπηρετούν, τον προσηλυτισμό των πιστών της καθώς και τη μαρτυροποίηση όσων έπεσαν στη μάχη. Οι επαναστατικές μορφές λατρεύονται ως άγιοι: ιερά λείψανα, γιορτές και μαυσωλεία. Σε περιόδους που μειώνεται ο αριθμός των μαρτύρων, το επαναστατικό κίνημα τους κατασκευάζει.

1. Ποια είναι η σχέση θρησκείας-πολιτικού μεσσιανισμού σύμφωνα με την 2. Τριανταφόρη;
2. Ποιο είναι το περιεχόμενο των όρων «βελονταρισμός» και «χιλιασμός»;
3. Ποιος είναι ο σκοπός και ποια τα μέσα που μεταχειρίζεται ο πολιτικός μεσσιανισμός;
4. Απορριψη, υπακοή, αέναη, μειώνεται: να αναφέρετε όλες ανώνυμες λέξεις μπορείτε να βρείτε.
παροδία, τελείωση, απορρέει, αναγέννηση: να αναφέρετε συνώνυμες λέξεις.

